

SANT'EGIDIO

Els camins de la pau en l'«Esperit d'Assís»

INTRODUCCIÓ

La foto de la Jornada Mundial de pregària per la pau d'Assís del 27 d'octubre de 1986, en què es veu el papa Joan Pau II amb els líders de les religions amb les seves virolades vestidures, és una de les imatges religioses més rellevants del segle XX.

Assís 1986: els líders religiosos amb Joan Pau II

A Assís, les diferents comunitats religioses van pregar en llocs diferents, alhora, per afirmar que només la pau és santa, i que la recerca de la pau forma part del cor de totes les tradicions religioses. Era un missatge fort i inequívoc que deslegitimava la violència i la guerra perpetrades en nom de la religió. Era una cosa senzilla i nova: pregar per la pau, no uns contra els altres com

havia passat durant segles, potser mil·lennis, sinó uns junt amb els altres per la pau. Aquella imatge s'ha convertit quasi en una icona moderna: els líders de les diferents religions mundials junts. Aquella imatge tenia una bellesa, quasi una estètica del diàleg. Mostrar-se els uns junts amb els altres era una manera de demostrar als respectius fidels que viure junts era possible i que els pobles eren una única gran família. Joan Pau II va dir: «Potser mai com ara en la història de la humanitat ha estat tan clar a ulls de tot el món el lligam intrínsec entre una actitud autènticament religiosa i el gran bé de la pau».

El somni de Wojtyla era el naixement d'un moviment interreligiós de pau, un moviment que sorgís de la jornada d'Assís. «La pau –va dir en acabar aquella jornada– és una obra oberta a tothom i no només als especialistes, als savis i als estratèges.»

Han passat més de 30 anys. L'«Esperit d'Assís» segueix sent un referent que allibera les religions de la temptació de la violència, fomenta el diàleg entre elles i la recerca de la pau. Potser avui és més necessari que mai. El camí ha seguit, any rere any, per moltes ciutats del món. Ha despertat esperança. Ha obert processos que han permès posar fi a conflictes sagnants. Ha trencat el blasfem binomi guerra-religió. En la trobada que es va celebrar novament a Assís el 2016, trenta anys després d'aquella primera Jornada, el papa Francesc va parlar de la «gran malaltia del nostre temps: la indiferència. És un virus que paralitza, que fa inert i insensible. No podem seguir sent indiferents», va dir. «Avui el món té una abusadora set de pau. A molts països es pateix per les guerres, sovint oblidades, però que sempre són causa de sofriment i de pobresa. Només la pau és santa, no la guerra. El nostre futur és el de viure junts», bo i esperant que els creients de religions diferents «es trobin, s'apleguin i suscitin concòrdia, especialment allà on hi ha conflictes.»

El papa Francesc a Assís el 2016

UN MOVIMENT ESPIRITUAL

Abraçada entre el papa Joan Pau II i el rabí Elio Toaff, Roma, 1986

Anunciada solemnement el 25 de gener de 1986 a la basílica de Sant Pau Extramurs, la iniciativa de Joan Pau II d'invitar els líders de les religions mundials per celebrar una jornada de pregària per la pau s'inseria en la línia dels seus viatges de 1979 a Turquia i de 1985 al Marroc, durant els quals s'havia reunit amb líders i joves musulmans, i després de les quals, precisament pocs mesos abans d'Assís, va dur a terme la visita a la sinagoga de Roma el 13 d'abril de 1986.

Algunes desenes de representants de les diferents confessions cristianes i de la resta de religions es van aplegar amb Joan Pau II a la «ciutat d'Assís, lloc –av dir el Papa en aquella primera Jornada– que la figura seràfica de Francesc va transformar en centre de fraternitat universal. Amic de Déu i testimoni de pau, icona de Crist humil i pobre, mostra tota la força d'una fe viscuda en la confiança en Déu i en l'amor per tothom».¹

Assís, la ciutat de sant Francesc, la figura del qual ha superat les fronteres del món cristià amb el seu missatge de fraternitat universal, era el lloc més expressiu de l'esperit de diàleg i de pregària que va caracteritzar aquella primera i històrica trobada.

La iniciativa del Papa va ser considerada un gir històric en l'actitud del catolicisme contemporani envers les religions; alhora, es va observar un canvi igualment significatiu en la manera amb què les religions van començar a mirar el cristianisme. La Jornada va tenir un impacte mai vist fins i tot entre l'opinió pública, fins al punt que, més enllà del món catòlic, i encara que fos només per la imatge final dels líders religiosos amb el Papa, es va convertir en una de les grans icones

religioses del segle XX. No es va caracteritzar per discursos o discussions, negociacions o diàlegs, sinó més aviat per estar plegats en silenci i en una actitud de pregària i pacífica: es va veure clarament «el lligam intrínsec entre una actitud autènticament religiosa i el gran bé de la pau», com va dir Joan Pau II.

Assís 1986 va ser el fruit de la iniciativa personal de Joan Pau II, que va subratllar en diverses ocasions el seu caràcter excepcional d'«esdeveniment històric». Tal com va escriure el 1994, «per primera vegada a la història, homes i dones de religions i creences diferents es van reunir amb mi, al mateix sagrat lloc d'Assís per invocar el do de la pau a tot el món». I també: «Havia desitjat amb ardor aquella trobada; volia que, davant del drama d'un món dividit i sota l'espantosa amenaça de la guerra, brollés del cor de tots els creients un crit comú cap a aquell Déu que guia el camí de l'home pels viaranys de la pau».ii Més endavant va evocar un espectacle meravellós: «Tenia al meu davant com una gran visió: tots els pobles del món, provinents de diversos punts de la Terra, en camí per aplegar-se davant de l'únic Déu, com una única família».iii

Peregrins de pau a la Porciúncula, Assís, 27 d'octubre de 1986

Era voluntat de Joan Pau II que el testimoni d'Assís fos recollit d'alguna manera. L'impuls que havia rebut el diàleg entre religions no havia de quedar embarrancat entre les bones paraules sinó que havia de donar vida a un moviment de «buscadors de Déu i de la pau». La Comunitat de Sant'Egidio va tenir la intuïció de recollir aquell testimoni i continuar el camí que havia traçat el Papa. Va percebre «la necessitat que aquell moviment espiritual que va congregar i va suscitar Assís, continués i augmentés per arrencar com un riu de pau les arrels amargues de la guerra».iv La definició de «moviment espiritual» era adient, perquè Assís 1986 no va assumir la forma d'una negociació, ni d'un congrés sobre les religions i la pau, sinó d'una cosa summament simple i profunda alhora: una trobada de creients de diferents religions al voltant d'una invocació de pau per posar al primer lloc la força de la pregària.

UN FRUIT DEL CONCILI

Trobada de Roma, 1987

En els posteriors missatges que enviarà als participants de les trobades anuals que organitzarà la Comunitat de Sant'Egidio, el papa Joan Pau II, en efecte, no deixarà de subratllar la seva felicitat pel fet que el 27 d'octubre de 1986 hagi tingut continuïtat: «M'alegra veure que el camí que va començar aquell dia continua, que passa per altres ciutats i arrossega cada vegada més homes i dones de diferents tradicions religioses». Assís no podia limitar-se a ser una cosa aïllada: «Aquella trobada tenia una força espiritual descomunal: era com una font a què hom torna per restablir la inspiració; una font capaç de desfermar noves energies de pau. Per

això volia que l'"esperit d'Assís" no només no s'apagués, sinó que, ben al contrari, s'escampés pel món i suscités arreu nous testimonis de pau i de diàleg».^{vi}

El papa Wojtyła sempre va considerar les trobades organitzades per la Comunitat de Sant'Egidio, any rere any, a diferents ciutats del món, com una continuació d'Assís 1986, tal com posen de manifest els missatges que va enviar i el fet que, abans de cada trobada, li agradava veure personalment la llista de participants.^{vii} L'esperit d'Assís no s'havia d'aturar. Posteriorment, cada anys, també el papa Benet XVI i després Francesc, amb els seus missatges i també amb la seva presència en algunes trobades (el papa Ratzinger a Nàpols el 2007 i el papa Francesc a Assís el 2016), van ser un suport decisiu.

A l'esquerra, el papa Benet XVI entre el patriarca Bartomeu i el rabí D. Rosen a Nàpols el 2007.

A la dreta, el papa Francesc a la cerimònia final d'Assís 2016

La Jornada per la Pau d'Assís representa no només una novetat de la història, sinó també la resposta a una exigència que ja en èpoques anteriors havia donat lloc a intents de trobada. El 1983, quasi un segle abans, l'Església presbiteriana i els bisbes catòlics dels Estats Units van organitzar a Chicago, de l'11 al 27 de setembre, la reunió d'un *World's Parliament of Religions* en què van participar 400 representants de setze tradicions religioses.

Però va ser sobretot el Concili Vaticà II (1962-1965), el que va permetre una valoració diferent de les relacions entre les religions i va crear un nou clima en l'estudi teològic.

Entre els pronunciaments de l'Església catòlica que preparen el terreny per a aquella trobada cal recordar especialment l'encíclica *Ecclesiam Suam*, del 6 d'agost de 1964, la primera de Pau VI, que anunciava la voluntat del successor de Joan XXIII de fer participar l'Església en un diàleg nou amb el món en tota la seva varietat i diversitat, i posteriorment la declaració conciliar *Nostra Aetate*, promulgada el 28 d'octubre de 1965. Es tracta de dos documents que han canviat profundament el plantejament de l'Església envers el diàleg entre les religions, que fins llavors es considerava poc important o fins i tot s'obstaculitzava. Joan Pau II va recordar que amb la *Nostra Aetate* «l'Església catòlica va obrir el camí de buscar la comprensió amb les altres comunitats religioses, no mitjançant fàcils irenismes sinó amb esperit de respecte, amistat i solidaritat davant dels valors fonamentals de l'home». Efectivament, en tractar amb un to positiu la relació entre cristianisme, judaisme, islam i altres religions, la declaració conciliar *Nostra Aetate* va atorgar un estatus teològic al diàleg interreligiós i va encoratjar de manera decisiva tots els homes de bona voluntat per tal que «amb prudència i caritat, mitjançant el diàleg i la col·laboració amb els seguidors de les altres religions, sempre donant testimoni de la fe i de la vida cristiana, reconeixin, conservin i facin augmentar els valors espirituals, morals i socioculturals que hi ha en aquests seguidors».^{viii}

En aquest context històric, Assís 1986 se situa inequívocament després del Concili. La trobada, de fet, va ser possible precisament perquè ja s'havien obert algunes portes i finestres i ja s'havien construït alguns ponts. Durant el mateix Vaticà II, el papa Montini havia inaugurat els grans viatges apostòlics. El gener de 1964 havia anat a Terra Santa, on es va reunir amb el patriarca ecumènic Atenàgoras, guia de l'Església ortodoxa, mentre que el desembre de 1964 havia visitat l'Índia, apropant-se així a religions no cristianes. Més endavant, el 4 d'octubre de 1965, va anar a Nova York, a les Nacions Unides, punt de trobada de tots els països i de totes les cultures.

Després del Vaticà II, els mons religiosos ja no es podien definir de manera aïllada, no podien seguir tancats rere altes muralles per protegir-se d'aquells que eren diferents d'ells: les relacions

amb les altres religions sortien de la confidencialitat de determinades trobades i de l'excepcionalitat, o de les preocupacions d'alguns precursors com Louis Massignon o Charles de Foucauld, per passar a ocupar un caràcter central en l'Església catòlica. La trobada d'Assís donava a aquell diàleg una intensitat singular perquè li atorgava un «esperit» d'una importància que va destacar el mateix Papa pocs mesos després, en els seus discursos del 22 de desembre de 1986 a la cúria romana i del 10 de gener de 1987 al cos diplomàtic. El Papa va definir de manera ben significativa l'«esperit d'Assís» amb les paraules següents: «Que els homes i les dones sensibles als valors religiosos ajudin els altres a redescobrir el gust i la voluntat de caminar plegats»^{ix}.

UNA PEREGRINACIÓ ANUAL

Durant més de 30 anys, la Comunitat de Sant'Egidio ha seguit vivint l'esperit d'aquella Jornada Mundial de Pregària com a resposta a la invitació final que va fer el Papa en aquella històrica trobada: «Seguim difonent el missatge de la pau i vivint l'esperit d'Assís».

«Allà es va descobrir, de manera extraordinària, el valor únic que la pregària té per a la pau –va repetir el Papa pocs mesos després–, i és que no es pot assolir la pau sense la pregària, i la pregària de tothom, cadascú segons la seva pròpia identitat i buscant la veritat».

Per això, exactament un any més tard, la Comunitat de Sant'Egidio va organitzar a Roma la primera trobada internacional sobre un tema que era un manifest: La pregària a les arrels de la pau. Va ser l'inici d'un camí que va congrega els participants de la primera trobada, entre altres. Hi havia dos bisbes: el cardenal Carlo Maria Martini, arquebisbe de Milà, i monsenyor Pietro Rossano, bisbe auxiliar de Roma i rector de la Pontifícia Universitat Lateranense, que havia treballat amb gran dedicació per a la trobada amb representants religiosos i havia contribuït decisivament a la preparació de la primera jornada d'Assís. L'endemà Joan Pau II va rebre al palau apostòlic els participants i, bo i animant la Comunitat a continuar, li va assegurar el seu suport^x.

Va ser un moment important, l'inici d'una peregrinació anual que va aplegar un nombre cada vegada més gran d'homes i dones de fe de tot el món que va fer parada, any rere any, a diferents ciutats europees i mediterrànies.

Des de llavors, i durant trenta anys, homes i dones de confessions i cultures diferents de més de 70 països han seguit aplegant-se i l'Esperit d'Assís ha agermanat, ha fet créixer accions de pau, ha creat la consciència del lligam existent entre comunitats religioses diferents i ha lluitat contra la submissió de la religió a la guerra i al terrorisme.^{xi}

La continuïtat d'aquestes trobades es basa tant en la repetició dels gestos com en la creativitat sempre sorprenent que aporta la presència colze amb colze de tots els colors de les religions del món en els diferents contextos històrics que s'han donat al llarg dels anys. Les personalitats religioses presents, que participen en un diàleg profund, fort i respectuós, atorguen una gran importància a la pregària per la pau i acaben formant un lluminós arc de sant Martí.

Varsòvia 1989

Bari 1990

Brussel·les 1992

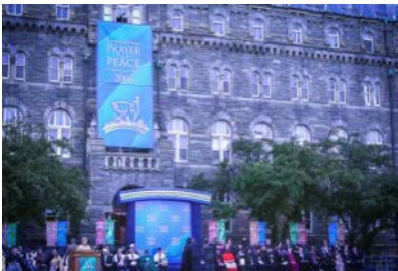
Lisboa 2000

Palerm 2002

Milà 2004

Washington 2006

Sarajevo 2012

Madrid 2019

La pregària entra a la història, en recull les peticions, els dolors i les esperances. Tal com diu la Crida de Pau de la Jornada d'Assís de 2016, «hem escoltat la veu dels pobres, dels infants, de les joves generacions, de les dones i de molts germans i germanes que pateixen per la guerra; amb ells diem amb força: No a la guerra! Que no sigui desatès el crit de dolor de molts innocents. Implorem als responsables dels països per tal que es desactivin les causes de les guerres: l'avidesa de poder i de diner, l'avarícia dels comercien amb armes, els interessos partidaris, les venjances pel passat. Que augmenti el compromís concret per eliminar les causes subjacents als conflictes: les situacions de pobresa, la injustícia i la desigualtat, l'explotació i el menyspreu de la vida humana».

En més de trenta anys de camí ens hem confrontat amb el record de les guerres mundials i de l'Holocaust. Com a Varsòvia, l'1 de setembre de 1989, cinquanta anys després de l'inici de la Segona Guerra Mundial, en un clima trepidant, perquè un sistema, el comunista, estava a punt d'acabar-se.

Les dècades següents l'esperit d'Assís ha ocupat el món global amb els seus desafiaments: l'apropament entre pobles, però també els conflictes del nou mil·lenni, la crisi d'Orient Mitjà, i temes globals com les migracions i el terrorisme que utilitza el nom de Déu de manera inacceptable.

Cal destacar que des de 1986 el món ha canviat molt. Els anys vuitanta del segle XX encara es vivia el temps de la guerra freda entre els dos blocs, l'americà i el soviètic, en un equilibri basat en l'enfrontament Est-Oest. L'Àfrica era un terreny de competició entre els dos imperis. Si el 1986 l'afirmació d'un islam radical a l'Iran de Khomeini semblava encara un fenomen circumscribit, els anys noranta van ser els de la «revenja» de Déu, segons l'expressió de Gilles Kepel, és a dir, una època en què totes les religions van tenir un paper i un pes destacats, també en les relacions internacionals. Per acabar, l'11 de setembre de 2001 va obrir una època en què es va aguditzar l'enfrontament entre les religions i les cultures, amb la instrumentalització de les religions per justificar conflictes polítics i, més recentment, un brutal terrorisme.

El món s'ha globalitzat cada vegada més, provocant nous temors i noves tensions. La globalització, que ofereix indubtables avantatges quant a comunicació i circulació de cultura i de bens, no significa mecànicament unitat, perquè el món globalitzat és fràgil, està dividit i no viu en pau: és un món ple de contrastos entre pobres i rics, un món «violat per una explotació que ho consumeix tot, fins i tot el futur comú».^{xii}

L'esperit d'Assís respon a una pregunta profunda que ha sobrevolat la darrera dècada del segle XX i la primera part del XXI: com viure entre persones de religions diferents? Algunes terres de convivència secular viuen moments de profundes tensions: des d'Orient Mitjà fins a l'Àfrica o l'Índia, només per posar algun exemple. La immigració massiva ha creat convivències inèdites entre comunitats de religions diferents fins i tot a països que sempre han viscut sota una homogeneïtat religiosa. Com viure plegats?

El desarrelament que ha comportat la globalització ha provocat processos de radicalització que es justifiquen contraposant-se a l'«altre». Quan hi ha contraposició creixen les formes més variades de radicalisme. Si no hi ha un llenguatge consolidat de la trobada entre mons religiosos diferents, prevalen els estereotips del xoc inevitable –que l'estudiós nord-americà Samuel Huntington va repropolar com interpretació de la història els anys noranta– o culpabilitzacions d'una comunitat o fins i tot d'una religió pel comportament d'individus o de grups. També manquen models «populars» per aprendre a viure junts en la realitat del dia a dia, mentre que hi ha un arsenal de prejudicis que fonamenten contraposicions inevitables.

La globalització i la des-territorialització de les religions han canviat enormement les relacions que tenen entre elles, provocant en ocasions conflictes i incomprensions.^{xiii}

L'Esperit d'Assís, la seva pràctica i difusió, han estat la resposta religiosa, concreta i cultural a la difusió de la ideologia del xoc de civilitzacions a diferents nivells: en el món cristià i en les relacions entre les religions. De fet, l'icona d'Assís, per dir-ho d'alguna manera, és l'icona dels uns al costat dels altres en actitud de pau i no –com va dir Joan Pau II– dels uns contra els altres. La seva força i suggestió cal buscar-la també en la blasfema radicalització de la violència que instrumentalitza els símbols religiosos per fomentar el terrorisme i el conflicte^{xiv}.

EL CAMÍ DE L'AMISTAT

El camí recorregut en aquests trenta anys ha fet caure els murs d'incomprensió i de distància que s'havien creat al llarg de la història, invitant homes de religió acostumats a viure únicament dins de la seva pròpia tradició a trobar-se. Al llarg d'aquesta peregrinació, etapa rere etapa, els participants lentament han pogut descobrir-se, concebre de manera diferent la seva missió i el seu servei, crear un lligam profund amb altres persones, provinents de tradicions diferents, superant així la identitat pròpia de cadascú. Ha estat una autèntica «escola de comprensió recíproca».

Intervenció d'Andrea Riccardi a Assís el 2016

Aquest és el camí de l'amistat, que crea lligams, que construeix ponts: «Benvolguts amics –així començava el discurs d'Andrea Riccardi a la primera trobada de Roma el 28 d'octubre de 1987–, permeteu-me que m'adreci a vosaltres amb aquesta expressió, en comptes d'utilitzar els títols habituals que corresponen a les vostres persones. Potser el títol més bonic és el d'amic. El pare Abraham va ser anomenat així: amic de Déu».

Les trobades, el clima de confiança i de pregària creat i conreat pacientment, han donat vida a un sentiment d'amistat, en el sentit d'una solidaritat

humana, espontània, religiosa, que permet superar desconfiances històriques, lligades al passat, i obrir-se a un futur de mútua estima i de pacífica convivència. En aquest sentit Joan Pau II va comentar: «Aquestes trobades s'han convertit en un "signe dels temps", com diria el sant Joan XXIII, de venerat record. Un signe oportú per al segle XXI i per al tercer mil·lenni, caracteritzat cada vegada més pel pluralisme cultural i religiós, per tal que el seu fruit estigui il·luminat des de l'inici pel diàleg fratern i s'obri a la trobada pacífica. Vosaltres demostreu de manera visible com superar una de les fronteres més delicades i urgents del nostre temps».

Cal atribuir al mateix Papa aquesta bonica definició de les trobades de pregària per la pau: «Són un lloc de diàleg, els protagonistes del qual han après a trobar-se i a comprendre's, sense amagar les seves diferències, i alhora sense permetre que aquestes diferències els allunyin i, encara menys, els exposin a aquella violència que en el passat va marcar tristament la història dels pobles. Al contrari, cadascun d'ells ha après la llengua del diàleg i de la recíproca atenció, la llengua de l'amor, que s'afanya a destacar sobretot allò que uneix»^{xv}. Aquesta recerca del diàleg i de l'amistat en el respecte de les diferències es basa en la pràctica de posar de relleu un patrimoni comú (la pregària) que també és una arma, una força dèbil i poderosa alhora.

UNA FORÇA DÈBIL

Els homes i les dones de religió no tenen cap altra eina a les mans que la recerca de Déu, l'amor pels homes i la pregària, una «força dèbil» que, rebutjant radicalment la violència i brandant l'arma del diàleg, demostra una capacitat extraordinària d'apropar els que estan allunyats, de posar en

Negociacions de pau de Moçambic (1992)

Negociacions de pau per a la Rep. Centreafricana (2017)

diàleg parts en conflicte, de trobar camins de pau. Aquesta és la força que ha utilitzat la Comunitat de Sant'Egidio per buscar la pau en escenaris complicats, començant per Moçambic i seguint per molts altres llocs com Costa d'Ivori, Guatemala, el sud de les Filipines i, més recentment, Líbia i la República Centreafricana.

Reunir les religions per buscar la pau va ser la gran intuïció de Joan Pau II. Però també el seu successor, Benet XVI, va confirmar la bondat d'aquest camí en el llarg missatge que va enviar en motiu de l'última pregària per la pau d'Assís de 2006: «...la iniciativa que va impulsar fa vint anys Joan Pau II assumeix el caràcter d'una puntual profecia. La seva invitació als líders de les religions mundials per a un testimoni coral de pau va servir per a aclarir sense equívocs possibles que la religió només pot ser presagi de pau. Tal com va ensenyar el Concili Vaticà II a la declaració *Nostra Aetate* sobre les relacions de l'Església amb les religions no cristianes, "no podem invocar Déu com a Pare de tothom si ens neguem a comportar-nos com germans amb alguns homes creats a imatge de Déu" (núm. 5)».

El 2016 el papa Francesc va declarar a la Trobada internacional que es va celebrar a Assís: «Nosaltres, aquí, junts i en pau, creiem en un món fratern i mantenim l'esperança en un món fratern. Desitgem que homes i dones de religions diferents s'apleguin arreu i creïn concòrdia, sobretot allà on hi ha conflictes. El nostre futur és conviure. Per això estem cridats a alliberar-nos de les pesades càrregues de desconfiança, dels fonamentalismes i de l'odi. Que els creients siguin artesans de pau en la invocació a Déu i en l'acció per l'home. I de nosaltres, com a caps religiosos, s'espera que siguem fermes ponts de diàleg, mediadors creatius de pau».

Des de llavors s'han multiplicat els gestos del Papa en aquesta direcció. Recordem, a tall d'exemple, la trobada a Abu Dabi amb Ahmad Al-Tayyeb, gran imam d'Al-Azhar, i la firma del Document sobre la fraternitat humana per la pau mundial i la convivència comuna».

El papa Francesc a Assis el 2016

Firma del Document sobre la fraternitat humana a Abu Dabi, 4 de febrer de 2019

ROMA 2020 - NINGÚ SE SALVA SOL. PAU I FRATERNITAT

«Les diferents religions, a partir de la valoració de cada persona humana com criatura cridada a ser fill o filla de Déu, ofereixen una aportació valuosa per a la construcció de la fraternitat i per a la defensa de la justícia a la societat.»

En l'esperit d'aquestes paraules que escriu el papa Francesc a l'encíclica *Germans tots*, la Comunitat de Sant'Egidio ha impulsat la Trobada Internacional de Pregària per la Pau entre les grans religions mundials titulada «Ningú se salva sol – Pau i fraternitat».

L'esdeveniment se celebrarà a Roma, a la plaça del Campidoglio, el 20 d'octubre de 2020.

Es retransmetrà per la web i per les xarxes socials de la Comunitat de Sant'Egidio.

Per a més informació: <https://preghieraperlapace.santegidio.org/>

---

¹ Discurs de Joan Pau II, 25 de gener de 1986.

² Joan Pau II, carta al cardenal E. Cassidy per a la trobada d'Assís de 1994

³ Joan Pau II, carta al cardenal R. Etchegaray per a la trobada de Barcelona, 28 d'agost de 2001

⁴ Andrea Riccardi, Discurs d'introducció, Trobada de Roma, 28 d'octubre de 1987.

⁵ Joan Pau II, carta al cardenal E. Cassidy per a la trobada de Lovaina-Brussel·les, 10 de setembre de 1992.

⁶ Joan Pau II, carta al cardenal E. Cassidy per a la trobada d'Assís, 7 de setembre de 1994, cit.

^{vii} Vegeu els llibres de J.D. Durand, *Lo "Spirito di Assisi"*, Milà 2004; i de la Comunitat de Sant'Egidio, *Lo spirito di Assisi*, Cinisello Balsamo 2011.

⁸ Declaració conciliar *Nostra Aetate*, cap. 2.

^{ix} Joan Pau II, carta al cardenal E. Cassidy per a la trobada d'Assís, 7 de setembre de 1994. El 5 de novembre de 1978, poc després de ser elegit Papa, Joan Pau II va anar a Assís i el 12 de març de 1982 va participar a la peregrinació de bisbes italians per commemorar el vuitè centenari del naixement del *Poverello*. Hi va tornar varies vegades. El gener de 1993 va invitar a cristians, jueus i musulmans europeus a pregar junts per la pau a Europa, especialment pels Balcans. El 24 de gener de 2002 va voler renovar la gran trobada de 1986 com a resposta ideal als atemptats de l'11 de setembre de 2001.

⁹ Cfr. G. WEIGEL, *Testimone della speranza. La vita di Giovanni Paolo II, protagonista del secolo*, Milà, 1999, p. 640.

¹⁰ Andrea Riccardi, discurs inaugural d'Assís 2016.

¹¹ Crida de Pau, Trobada d'Aquisgrà, 9 de setembre de 2003.

¹² Sobre les transformacions que ha provocat la globalització en els diferents mons religiosos, vegeu, entre altres, O. Roy, *La santa ignoranza, religioni senza cultura*, Milà 2009.

¹³ Cfr. Andrea Riccardi, Introducció a R. Burigana, *La pace di Assisi*, Ed Terra Santa 2016

¹⁴ Joan Pau II, carta al cardenal E. Cassidy per a la trobada d'Assís, 7 de setembre de 1994.

